

ODTÜ NİÇİN KURULMUŞTU?

Aydınlık Dergisi, 12 Mart 2006

Yıldırım Koç

Ben 1969 yılından beri ODTÜ'lüyüm. 1969-73 döneminde öğrenciydim. 1980-83 döneminde İşletmecilik Bölümü'nde öğretim asistanıydım. 1983 Temmuz'unda 1402'lik oldum. 1998 yılından beri de İktisat Bölümü'nde ve İş İdaresi Bölümü'nde ek zamanlı öğretim görevlisi olarak ders veriyorum. Yaşamımda ODTÜ'nün özel ve önemli bir yeri var.

Bu yıl ODTÜ'nün kuruluşunun 50. yıldönümü. ODTÜ niçin kurulmuştu? Bu hesaplar tuttu mu?

Kanımca, ABD emperyalizminin ülkemizde en önemli hatalarından biri ODTÜ'dür. ABD emperyalizminin Ortadoğu politikasının bir aracı olarak kurulan ODTÜ, bir dönem Amerikan karşıtı mücadelenin odağı haline gelmiştir.

ODTÜ, Soğuk Savaş'ın ürünüydü. Sovyetler Birliği, İkinci Dünya Savaşı'nda 20 milyon insanını kaybetti. Savaş sonrasında çevresinde bir tampon bölge oluşturmaya başladı. Avrupa'da Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya, Letonya, Estonya, Litvanya ile bunu yaptı. Güney sınırlarında Türkiye'de Boğazlar önemliydi. Türkiye'den Boğazlar'ın ortak denetimini talep etti. Kafkaslardan gelebilecek saldırı önemliydi. İran'ın kuzeyinde Mahabad Kürt Cumhuriyeti'ni ve Azeri Cumhuriyeti'ni oluşturdu. Ancak, 10 Aralık 1945 tarihinde Kızıl Ordu işgali altındaki bölgelerde Tebriz başkentli olarak kurulan Azerbaycan Devleti 11 Aralık 1946 tarihinde ve 22 Ocak 1946 tarihinde Kızıl Ordu'nun desteğiyle Kuzey İran'da kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyeti, Kızıl Ordu'nun 1946 Kasım'ın çekilmesi sonrasında 16 Aralık 1946 tarihinde Rıza Şah'ın ordusu tarafından yıkıldı. Doğu'da ise Kırgızistan, Kazakistan ve diğer Sovyet ülkeleri vardı. Sovyetler bu sistemi oluştururken, ABD de karşı saldırıya geçti. Soğuk Savaş'ı başlattı.

ABD, önce Karadeniz'den Sovyetler'e saldırı yolunu açık tutmak için 12 Mart 1947 tarihinde Truman Doktrini ilan edildi ve Türkiye, 12 Temmuz 1947'de imzaladığı anlaşmayla bu yardımdan yararlanmaya başladı. 1949 yılında NATO kuruldu. Türkiye'nin 11 Mayıs 1950 tarihinde yaptığı katılım başvurusu yanıtızsız bırakıldı. Türkiye'nin 1 Ağustos 1950 tarihli yeni başvurusu reddedildi. 25 Haziran 1950'de Kore'de çatışmalar başladı. Türkiye, 17 Ekim 1950 tarihinde Kore'ye asker gönderdi. Gönderilen toplam asker sayısı 6 000'i buldu. 27 Temmuz 1953 tarihinde ateskes ilan edildi. Türkiye, 721 şehit verdi. 672 yaralı yurda gönderildi. 1475 yaralı Kore'de tedavi edildi. 234 Türk askeri esir düştü. 175 Türk askeri kayboldu. Kore Savaşı sürerken, Ortadoğu'da iki önemli gelişme yaşandı.

İran'da Dr. Musaddık başbakan oldu ve derhal petrol endüstrisini millileştirdi. İngiltere'de Atlee'nin başbakanlığında İşçi Partisi iktidarı vardı (1945-1951). Atlee Hükümeti, İran petrolüne karşı dünya çapında bir boykot başlattı. Şah, 13 Ağustos 1953 günü Musaddık'ı görevden aldı. Musaddık direndi ve Şah yanlılarından bazılarını tutuklattı. 19 Ağustos 1953'te CIA ve İngiliz istihbaratının darbesi gerçekleşti ve Musaddık devrildi.

ABD, Sovyetler'in güneyinde güçlenmek ve petrol kaynakları üzerindeki hakimiyetini artırmak amacıyla, 1949 yılında kurulan NATO'ya destek olacak bir Ortadoğu Komutanlığı oluşturmaya çalıştı. ABD, İngiltere, Fransa ve Türkiye Hükümetleri, 1951 yılı Ekim ayında Mısır Hükümeti'ne ortak bir metin göndererek, ortak savunma amaçlı bir Müttefik Orta Doğu Komutanlığı (Allied Middle East Command) kurulmasını istediler. Aynı yazı, Suriye, Lübnan, Irak, Suudi Arabistan, Yemen, İsrail ve Ürdün Hükümetlerine de gönderildi. Arap ülkeleri, özellikle bölgede sömürgecilik yapmış olan İngiltere ve Fransa'ya duydukları tepki nedeniyle, bu girişimi kabul etmediler.

Bu iki gelişme, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya alınmasında etkili oldu.

1952 yılında Mısır'da İngilizlerin desteklediği Kral Faruk bir askeri darbeye devrildi. Darbenin başına bir süre sonra Nasır geçti. Yeni yönetim, Mısır'daki İngiliz üssünü boşaltmak amacıyla İngilizlerle görüştü. Mısır'la İngiltere arasında 1954 yılında imzalanan antlaşmayla üssün boşaltılması kararlaştırıldı ve 18 Haziran 1956 tarihinde Mısır'da İngiliz askeri kalmadı. Mısır, 1955 yılı Eylül ayında imzaladığı anlaşmalarla, Sovyetler Birliği, Çekoslovakya ve Polonya'dan silah satın almaya başladı.

5 Mart 1953 tarihinde Stalin öldü. 1953 yılında ABD'nin ve Sovyetler'in politikalarında önemli değişiklikler yaşandı. ABD'de 1953 yılında Eisenhower başkan oldu. Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, 11-28 Mayıs 1953 tarihlerinde Ortadoğu'da ve çevre ülkelerde uzun bir gezi yaptı. Türkiye'ye de uğradı. Gezinin hemen arkasından, Sovyetler Birliği, 30 Mayıs 1953 tarihinde Türkiye'ye verdiği bir nota ile, Boğazlar üzerinde ortak denetim ve toprak taleplerinin bulunmadığını bildirdi ve iki ülke arasında iyi ilişkilerin geliştirilmesi niyetini ifade etti. Sovyetler Birliği, 1953-54 yıllarından itibaren dünya çapında bir güç olma çabalarını ve girişimlerini yoğunlaştırdı. ABD'da John Foster Dulles ise 1 Temmuz 1953 tarihinde ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Kuzey Kuşağı (Northern Tier) stratejisini ortaya attı. Bu stratejiye göre, 1951 yılında başarısızlıkla sonuçlanan girişim yerine yeni bir ittifak geliştirilecekti. Türkiye, Irak, İran, Pakistan ve Suriye'nin oluşturacağı ittifak, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da gelişimine engel olacaktı.

Türkiye'nin tercih ABD'nin stratejisi oldu. Türkiye-Pakistan Dostane İlişkiler Antlaşması 2 Nisan 1954 tarihinde; Türkiye –Irak Karşılıklı İşbirliği Antlaşması (Bağdat Paktı) ise 24 Şubat 1955 tarihinde imzalandı. Bağdat Paktı'na 23 Eylül 1955 tarihinde Pakistan ve 3 Kasım 1955 tarihinde İran katıldı. Ortaya çıkan örgütün adı, **Orta Doğu Antlaşma Örgütü (METO: Middle East Treaty Organization)** oldu. Örgütün adı daha sonra Central Treaty Organization (CENTO) oldu. 1958 yılında Irak'ta krallık bir darbeye devrildi ve Irak CENTO'dan ayrıldı. CENTO 1979 yılında İran devriminden sonra tasfiye edildi.

ODTÜ (İngilizce adının kısaltılmasıyla, METU), METO'nun (Orta Doğu Anlaşma Örgütü) tamamlayıcısı olacaktı. Hesap tersine döndü. Ben ODTÜ'lü olmaktan gurur duyuyorum.